

mozgástörvénye“, mely a labilis társadalmi rendek válságának okát a javak termelése és elosztása közti egyenlőtlenségben véli megtalálni s ennek eltüntetésére s a szolidáris társadalom megvalósítására megalakítja a „tudományos szocializmus“ elméletét és mozgalmát.

Tökéletesen igaza van Karl Barthnak a maga korára nézve, mikor Philosophie der Geschichte als Soziologie című művében a szociológiát egynek veszi a történelemfilozófiával: a történelmi jellegű társadalmi-fejlődés alapvető törvényszerűségeinek kutatásával.

Ma a helyzet lényegesen más. Nemcsak a jelen cselekvésalakzatainak, csoportalakulatainak s a kultúra tényleges eredményeinek vizsgálata köti már le nagyobb mértékben a társadalom kutatóját s a társadalomtudomány művelőjét — aki így egyre inkább a sztatikus jellegű szociológián munkálkodik. A modern szociológus a történelmi alakulás útját s a fejlődés alapvető törvényszerűségeit sem látja már oly egyszerűeknek mint elődei.

A modern szociológus számára is tény azonban, hogy a társadalmi alakulás — mely minden múltó katasztrófa ellenére is fejlődés — bizonyos tendenciákat, fejlődésirányokat mutat, melyek a történelmi tények óceánjában felmutathatók. S a modern szociológus is meg van győződve róla, hogy e tendenciák irányából nagy vonalakban már látható a cél: a szabad ember, aki egynek érzi magát a közösséggel, mert alkotva vállalja a közösség irott és iratlan parancsait.

BALLADA AZ ANYÁRÓL ÉS A GYERMEKÉROL

Irtta: BARTA LAJOS

Szegény asszony állt Bécsben, a nagy Linci-ut szélén, mely Nyugatra visz. Május délelőtt volt, még nem indult meg az órjás autók örülete, hogy bedörögje az utakat. Szűzim csillant a lomb, mintha lepkek üde serege állt volna őrt az asszony feje fölött, ki mosott ruhában a villanyosra várt. Mintha nemcsak ruháját, arcát is kilugozták volna, de szeméből nem tudták kimosni az embert.

Valahonnan a munkásnegyed uccáinak tömkelegéből jött, házak, sorsok kuszált sokadalmából, melyben mint el nem döntött birkózás feszül tőke és munka.

Csecsemőt tartott karján az asszony. Alig pár hónapos lehetett a csecsemő és kékvirágos fehér takarócska alatt csendesen aludt. Rebbenéstelen feküdt a gyermek, mintha nem is élő lény, de tárgy lett volna csak.

Jött a sebes villamos, az anya beszállt gyermekével és a kocsi már zugva a belső város felé robogott. Zölden sátoroztak a tavaszi fák a nagy ut két szélén és a bérkaszányák a dörgő villamosra tátották számtalan szürke szemüket. A kocsivezető vadul verte a rézkorongot, mintha vészre vagy májusi örömré harangozott volna. Vasuti sinek, tárházak, szénhegyek mellett vágatott a nyugati pályaudvar felé, honnan Berlin, Zürich, Párizs, Ostende felé rohannak el a nagy D-vonatok.

Ült az asszony a villamos kocsiban az utasok között és kebléhez szoritva maga előtt tartotta gyermekét. Virágos takarója alatt rebbenéstelen feküdt tovább is a csecsemő és az anya csak elnézett mereven minden dolgok fölött. Házakon, palotákon tulról odalátszott Schönbrunn fenyőinek csucsá, mintha az anya ezekre függesztette volna beborult

szemét. Vagy mintha láthatatlan titkos pontot talált volna valahol a mindenségben s jaj, ha elszalasztja.

Senki sem mondta az utasoknak, hogy halott van a kocsiban, de érezték az anyán a gigászi feszültségeket, az elemi kisugárzásokat és kitálatáltak, hogy gyermeke nem alszik, de halott a kékvirágos fehér takarócska alatt. Megiszonyodott szemük az idegek magas áramával kezdte rögtön verni az anya testét, de az anya teste nem lett izzó és nem is szikrázott. Sötét fegyelem alatt álló arcán nem ébredezett semmi jel. Mozdulatlan volt kimondhatatlan fájdalma, amint mozdulatlanoknak látszanak a felfoghatatlanul száguldó csillagok.

Az utasok azt hitték: olcsón lettek szentté, mert látták maguk közt az anya mártiriumos arcát. Oda volt már mámoruk! Felrepültek a villamos jegy árának polgári magaslatára, hogy tiltakozzanak: „Hogyha halottja van, vegyen autót! Nem! Mi címen kell koporsóban utaznunk?”

Rézkorongján a kocsivezető vadul és gyönyörrel harangozott, sziszegő, süvöltő zajjal gördültek a város közepe és valami végkifejlés felé. Már föltorlódtak az indulatok az anya ellen a féketszakító pillanathoz és a hajszás uccák vad ricsaja készen állt arra, hogy elzuhanjon benne egy anyaszív.

Ekkor, az elbirhatatlan végső tetőpontra az anya arca mégis eltört. Mintha cserépedény lett volna és most darabokra hullván, dőlni kezdett darabjai közül az özönviz. Az anya sirt.

Nem volt az anya szép. Szabálytalan, sokszögletű, hustalan fakó arca most, hogy eltört: irtózatba torzult át. Szája elferdült, szeme félrecsuszott, szemöldökei elgörbültek, örült csavarulatokká csavarodtak minden vonásai, mint valami pokoli labirint. Mintha eddig is e labirintban futott volna, de rajza csak most lett láthatóvá arcán.

És az anya végtelen összeomlásából csak dőlt, csak dőlt az özönviz. Husát szétszakító néma fájdalommal, hangtalan görcsökben siratta visszahozhatatlan egyetlen gyermekét.

Mert virág volt ő is! Gyümölcse a gyermek! Talán az első, kit elgyötört testében lki tudott hordani és most vége annak is!

Talán egészen egyedül állt addig a világon és jaj, most megint egyedül lesz?

Talán gyermekéért szerette valaki és most már soha többé senki sem fogja szeretni?

Talán csak: — anya volt, ez gyermeke és halott! Nem elég?

Mert virág volt ő is, gyümölcse a gyermek, halott a gyermek, ketté van törve a virág.

A kocsivezető egyre harangozott, a kerekek zúgtak a dörgő levegőben ezüst sikoltással villantak a sinék, így futottak be a külső bulvárra, hol az édes május selyem fényében folyt szét az örök Babel ember-óceánja. Ekkor az anya, szemében a hangtalan özönvizzel fölállt, kivitte halottját a kocsiból, leszállt. A színes májusi Babel azonnal bekapta és elmerült, eltűnt az emberi árban.

Az örök tömegből merült föl az anya pillanatokra és megmutatkozott a világnak, mint ijesztő kép. De arca összetört a világ vad tetején, elnyelték a forgalom lármás, piszkos örvényei, mintha nem is lett volna soha ott.

De az anya élő része az élő világnak, azért nem veszt el és vissza fog térni még!

Vissza fog térni az anya! Vissza, mint történelem és megkérdezi: „Mit csináltál belőlem világ?” És az anya igazságának napján sirni, jajgatni fog a reszkető világ.